

Наукові записки екологічної лабораторії (випуск 15) УДПУ (листопад 2012р.)-збірник наукових статей (стаття)

Бойко Ю.С.

Формування ціннісних установок до здоров'я та здорового способу життя у студентської молоді

Проблема збереження й зміцнення здоров'я підростаючого покоління та формування аксіологічних установок до здоров'я та здорового способу життя за всіх часів була однією із ключових проблем суспільства.

Здоров'я нації – це показник цивілізованості держави, що відображує рівень соціально-економічного розвитку суспільства, головний критерій доцільності та ефективності усіх сфер діяльності людини.

Обов'язковим компонентом системи національної освіти мають бути знання про збереження і зміцнення здоров'я, що зробить можливим урахування принципово нових вимог до всього змісту освіти, формування валеологічної свідомості, культури здоров'я та ціннісного відношення до здорового способу життя. Актуальність цієї проблеми зумовлена в першу чергу швидким поглибленням демографічної кризи і розвитком депопуляційних процесів в Україні, що можуть уповільнити і навіть зупинити соціально-економічний розвиток суспільства.

Серед причин кризового стану – соціально-економічна та психологічна кризи, неефективна стратегія охорони здоров'я і недоліки в організації системи освіти, що зумовлюють психоемоційне перевантаження і недостатню рухову активність підростаючого покоління. Окрім цього, важливу роль у розвитку негативних тенденцій має низький рівень культури здоров'я і відсутність знань щодо здорового способу життя.

На сьогодні в Україні відсутня єдина система формування здорового способу життя населення й молоді зокрема, яка враховувала б усі напрямки діяльності – навчання й виховання, інформування й оздоровлення, контроль і самоконтроль стану здоров'я, профілактику й прищеплення навичок відмови

від шкідливих звичок, пропагування й опанування навичками здорового способу життя – з метою сприяння реалізації фізичного, психічного та духовного здоров'я молодого покоління українців.

Збереження здоров'я людей усе більше усвідомлюється як першочергове завдання держави, суспільства й всіх його соціальних інститутів. Очевидна необхідність подолання тривожної тенденції, що має місце, в інтересах забезпечення життєздатності підростаючого покоління.

Висока динамічність і мала передбачуваність нинішньої дійсності дають підставу для виокремлення студентської молоді в особливу соціальну групу, як носія потенційного майбутнього процвітання завтрашньої України.

Багато десятиріч питання цінностей, ціннісних відношень, установок, та орієнтацій є одним з найактуальніших проблем ряду наук. Першими дослідниками були філософи і соціологи, а вже згодом вони привернули до себе увагу психологів і педагогів. Першими ґрунтовними дослідниками стали Г.Лотце, В.П.Тугарінов, Л.Н.Столович, Б.О.Чагин, І.С.Попов, М.С.Каган, В.О.Василенко, В.М.Квачахія, О.М.Бокурадзе, Г.І.Полушин та ін..

Цінності виникають і формуються внаслідок взаємодії індивіда з різними сторонами дійсності, з системою знань, норм і правил і являються регуляторами його поведінки, спрямовують дії та вчинки. Особистісні цінності слід розглядати, як суб'єктивне утворення, тобто таке, що належить і суб'єкту і об'єктивному навколишньому світу[1]. (Бех І.Д. Виховання особистості/ І.Д. Бех Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико - технологічні засади .- К.: Либідь, 2003 – 278с)

У працях М.С.Кагана, Л.Н. Столовича, В.І.Толстих, Н.З. Чавчавадзе та інших дослідників умовно виокремлюються такі види цінностей: 1. цінності життя (здоров'я, спілкування, радощі життя людини); 2. цінності культури (вони в свою чергу поділяються на матеріальні й духовні); 3. суспільні цінності (громадський порядок, справедливість тощо); 4. економічні цінності (корисні речі тощо) Стосовно практично-духовної сутності людини ці науковці поділяють

цінності на предметні (матеріальні і духовні) і нормативні. До предметних цінностей належать природні й соціальні блага, добро і зло, здобутки матеріальної та духовної культури тощо. До нормативних цінностей відносять цілі, установки, ідеали, моральні вимоги. Предметні цінності це об'єкти потреб людини, нормативними є цінності людської свідомості, в якій відображені потреби і інтереси з точки зору того, якими їм належить бути [6].

Важливо відмітити, що в багатьох працях науковців акцентується тісний зв'язок установок з ціннісними орієнтаціями. Проблема ціннісних орієнтацій особистості відображена у філософській, соціально-психологічній, педагогічній літературі. У філософських дослідженнях розкрито найважливіші характеристики цінностей: об'єктивність (Л.Столович), відносність (Н.Чавчавадзе), ієрархічність (М.Каган). Цінності, які існують у суспільстві, складають зміст ціннісних орієнтацій особистості.

У дослідженнях психологів Л.Божович, В.Водзинської, О.Леонтьєва, В.Мясищева, С.Рубінштейна, Д.Узнадзе розглянуто психофізіологічні механізми формування ціннісних орієнтацій через систему установок.

У соціологічній літературі поняття «установка» та «ціннісна орієнтація» характеризують внутрішні регулятори поведінки особистості. Потрібно розділити визначення двох концепцій, щодо застосування понять «цінність», «ціннісне ставлення», «ціннісні орієнтації» і їх взаємозв'язок з поняттями «установка», «інтерес», «оцінка». Так, Л.Божович, Б.Донов, М.Дьомін розглядають ціннісні орієнтації, як систему установок особистості, що забезпечують її діяльність і включають оцінку значущості предметів або явищ. У дослідженні А.Г.Здравомислова і В.О.Ядова «Відношення до праці та ціннісні орієнтації особистості» дається визначення поняття ціннісних орієнтації, як системи установок, становлення яких зумовлюється життєвим досвідом особи, в яку включено рівні саморегуляції соціальної поведінки особистості, що є етапами усвідомлення особистістю системи цінностей, яка існує в суспільстві.[5]

В.І.Дряпіка в своїй роботі зазначає, що ціннісна орієнтація спирається на

певну систему установок, що є зв'язуючою ланкою між потребами особи та її мотивами. Вона стає перехідною властивістю цілісного суб'єкта, тому що потреба може втілюватись у різних мотивах. Якщо ж установка виступає як готовність до певних дій у відповідності до бажаних моделей про довершеність, то така установка набуває форми ідеалу[3].

Позитивною тенденцією в розробці проблеми здорового способу життя на сучасному етапі варто визнати стремління учених до його культурологічного й аксіологічного аспекту. Якщо розглядати культуру як здатність бачити світ у всьому різноманітті його взаємин, у яких особлива роль належить людині (В. И. Вернадский, 1967, В. С. Семенов, 1996), то, на думку Э. Н. Вайнера, не знати свій організм, не усвідомлювати свого місця в природі, не вміти регулювати свій стан — негідно культурної людини [2] Тому в останнє десятиліття ХХ століття активно пропагувалася необхідність формування валеогенной культури особистості, що представлена Э. Н. Вайнером через ієрархію цінностей:

- інтелектуальні цінності (знання про здоровий спосіб життя);
- діяльні цінності (досвід людства, суспільства, особистості в сфері здоров'я);
- педагогіко-технологічні цінності (психолого-педагогічні методи й технології);
- соціально-мобілізаційні цінності (мотивації на здоров'я й установки на здоровий спосіб життя);
- нормативно й матеріально-економічні цінності (правове й фінансово-економічне забезпечення здоров'я).

Цінності виникають і формуються внаслідок взаємодії індивіда з різними сторонами дійсності, з системою знань, норм і правил і являються детермінантами його поведінки, спрямовують дії та вчинки. Особистісні цінності слід розглядати як суб'єктне утворення, тобто таке, яке водночас належить і суб'єкту і об'єктивному навколишньому світу.[1]

Успішне вирішення завдань формування ціннісних установок потребує формування особистісного і суспільного ідеалу, відповідно до якого здоров'я поставало б найвищою загальнолюдською цінністю, а здоровий спосіб життя – „еталоном природної поведінки людини”[4]

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості / І.Д. Бех.- Кн.1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади.- К.: Либідь, 2003.- 278с.
2. Вайнер Є.Н. Введение в валеологию. Методическое пособие для студентов.- Липецк, 1999.- С. 27
3. В.І.Дряпіка Орієнтації студентської молоді на цінності музичної культури (соціально-педагогічний аспект): дисс. На здобуття Ступ. Канд.. пед.. наук: 13.00.04/ Дряпіка В.І.- Київ, 1996.- 215с.
4. Зайцев Г. К. Валеология: культура здоровья : кн. для учителей и студ. / Г. К. Зайцев, А. Г. Зайцев. – Самара : БАХРАМ-М, 2003. – С.15
5. Здравомислов А.Г.Потребности. Интересы. Ценности.- М.1986. С.198
6. Каган М.С. Морфология и искусство.- М, 1988

Анотація

В статті висвітлюється проблема формування ціннісних установок до здорового способу життя та здоров'я у студентської молоді. Аналізується співвідношення понять: «установка», «цінність», «ціннісна орієнтація» в соціологічній, психологічній та філософській літературі.

Визначається позитивна тенденція в розробці проблеми здорового способу життя, а саме – стремління учених до культурологічного та аксіологічного аспектів.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, установка, цінність, ціннісні орієнтації.